

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-58-43>

УДК 330.34:330.59:316.662

Косіашвілі Данило Ельдарійович

аспірант,

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0528-0745>**Меркулова Тамара Вікторівна**

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри економічної кібернетики та прикладної економіки,

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3507-5593>**Danylo Kosiashvili, Tamara Merkulova**

V.N. Karazin Kharkiv National University

ДИНАМІКА НЕРІВНОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ В КРАЇНАХ З РІЗНИМ РІВНЕМ ДОХОДУ

DYNAMICS OF INEQUALITY AND ECONOMIC GROWTH IN COUNTRIES WITH DIFFERENT INCOME LEVELS

Анотація. У статті досліджено взаємозв'язок між економічним зростанням, динамікою доходів населення та нерівністю доходів. На основі порівняльного аналізу груп країн за рівнем доходу оцінено відмінності між зростанням реального валового внутрішнього продукту, валового національного доходу та змінами індексу Джині у 2013–2023 рр. Показано, що економічне зростання не завжди супроводжується зниженням нерівності, а розрив між динамікою виробництва та доходів населення суттєво відрізняється залежно від рівня економічного розвитку країн. Виявлено різні моделі узгодженості зростання та розподілу доходів, що дозволило запропонувати авторську типологію траєкторій економічного розвитку.

Ключові слова: економічна динаміка, сталий розвиток, нерівність, індекс Джині, ВВП, ВНД, інклюзивний ефект, моделі розвитку.

Summary. This article examines the relationship between economic growth, household income dynamics, and income inequality in the context of contemporary global development. The relevance of the study is driven by the growing discrepancy between aggregate macroeconomic indicators and the actual distribution of economic benefits across population groups. Despite sustained GDP growth in many countries over the past decade, reductions in income inequality remain uneven and often limited. This raises important questions about the inclusiveness of growth and the extent to which increases in national output translate into improvements in living standards for broad segments of the population. The purpose of the article is to assess the consistency between the dynamics of real economic output, household income, and income inequality across countries with different income levels during the period 2013–2023. The study is based on a comparative analysis of countries grouped according to the World Bank income classification. The methodological framework combines descriptive statistical analysis, including measures of variability, index-based normalization of key indicators to a common base year (2013 = 100), and comparative analytical techniques aimed at identifying structural differences in development trajectories. The results reveal substantial heterogeneity across country groups. In High-income economies, income growth is relatively well aligned with economic output and is accompanied by a gradual reduction in inequality, suggesting a more balanced pattern of development. Upper middle income countries demonstrate rapid income growth that significantly outpaces real production, while inequality remains largely unchanged, indicating limited redistribution effects despite expanding aggregate income. In Lower middle income countries, income growth is more broadly distributed and associated with a noticeable decline in inequality, reflecting a mass character of income expansion at intermediate stages of development. In contrast, Low-income countries exhibit a fragile pattern in which income growth occurs despite weak production dynamics and is often disconnected from structural transformation, while inequality tends to increase or remain persistently high. Based on these findings, the article proposes an authorial typology of development trajectories reflecting different configurations of growth and income distribution. The practical implications of the study lie in emphasizing that the evaluation of economic progress should not rely solely on output growth indicators but must incorporate distributional dynamics to assess the inclusiveness and long-term sustainability of development.

Keywords: economic dynamics, sustainable development, inequality, Gini index, GDP, GNI, inclusive effect, economic development models.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується глибокими структурними змінами, що впливають на темпи економічного зростання, структуру виробництва та механізми формування доходів.

Економічне зростання традиційно розглядається як ключовий індикатор прогресу та підвищення добробуту. Водночас зростання економіки та поширення технологій не обов'язково супроводжуються пропорційним зростанням добробуту населення або зменшенням нерівності доходів. Це зумовлює необхідність емпіричного аналізу того, наскільки сучасні моделі економічного зростання є інклюзивними.

Однією з ключових особливостей сучасного розвитку є потенційна неузгодженість між динамікою економічного зростання та соціально-економічними результатами цього зростання. Підвищення валового внутрішнього продукту може супроводжуватися повільним зростанням доходів населення і неадекватною зміною показників нерівності. За таких умов використання темпів зростання ВВП як єдиного індикатора успішності економічної політики є недостатнім.

Отже, ключова наукова проблема даного дослідження полягає у невизначеності того, наскільки узгодженими є динаміки економічного зростання, добробуту населення та нерівності доходів у країнах з різним рівнем доходу в сучасному світі. Зростання економіки можуть формувати як більш інклюзивні, так і неінклюзивні траєкторії розвитку, що потребує системного порівняльного аналізу.

Таким чином, поєднання аналізу ключових соціально-економічних показників дозволяє оцінити перетворення економічного зростання на підвищення добробуту населення та зменшення нерівності доходів за сучасних умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання взаємозв'язку між економічним зростанням та нерівністю доходів має тривалу історію в економічній науці. Одним із перших системних підходів стала гіпотеза, запропонована Simon Kuznets, відповідно до якої нерівність на ранніх етапах розвитку зростає, а на пізніших зменшується [1]. Це заклало підґрунтя для детального аналізу того чи є зростання валового внутрішнього продукту достатньою умовою для соціального прогресу.

У сучасних дослідженнях дедалі частіше підкреслюється, що зростання ВВП саме по собі не гарантує підвищення добробуту широких верств населення. Зокрема, Joseph Stiglitz аргументує, що нерівність може зростати навіть у періоди стабільного економічного зростання за відсутності ефективних механізмів перерозподілу та регулювання ринку праці [2]. Подібних висновків дотримується й Thomas Piketty, який на основі довгострокових історичних даних показує тенденцію

до концентрації доходів і капіталу в умовах сучасного економічного розвитку [3].

Особливої уваги заслуговує аналіз моделі «trickle-down», здійснений Heinz Arndt. У своїх працях автор доводить, що очікування автоматичного «просочування» економічних вигод від багатих верств до бідних є багато в чому міфологізованим, особливо за умов слабких інституційних механізмів [4]. Це положення набуває нової актуальності в цифрову епоху, коли технологічні переваги можуть концентруватися виключно в інноваційних хабах, не забезпечуючи інклюзивного зростання для периферійних регіонів.

Серед вітчизняних авторів вагомий внесок у дослідження соціальної нерівності та бідності належить Еллі Лібановій. Вона акцентує увагу на тому, що в Україні економічна нерівність має глибоке структурне коріння, а поширення технологій без відповідної соціальної підтримки може призвести до поглиблення розриву між різними верствами населення [5]. Г. Січкаренко акцентує увагу на трансформаційних процесах в економіці та ризиках соціальної поляризації в умовах технологічних змін [6].

Окремий напрям літератури присвячений структурним змінам у секторах економіки та їх впливу на добробут населення. Зокрема, Б. Данилишин наголошує, що без розвитку переробної промисловості та технологічних галузей структурна модернізація економіки не забезпечує стійкого підвищення доходів широких верств населення [7].

Аналіз зв'язків між нерівністю розподілу доходів і зростанням ВВП з урахуванням інституційних факторів проведено в роботі «Income inequality influence on economic growth and sustainable development» авторами Merkulova T., Kononova K., Deyneka M. [8].

Сучасний стан глобальної нерівності також аналізується у працях World Inequality Lab. Автори доводять необхідність поєднання аналізу макроекономічних показників (ВВП, ВНД) із вивченням мікроданих на рівні домогосподарств [9]. Зростання національного доходу в багатьох країнах супроводжується збереженням високої концентрації доходів і багатства, що свідчить про обмежену трансформацію економічного зростання у більш рівномірний розподіл результатів розвитку.

Світовий банк у звіті «Poverty and Shared Prosperity» звертає увагу, що в окремих країнах приріст ВВП супроводжується слабкою динамікою доходів у вразливих групах, що призводить до збереження або навіть посилення нерівності. Це підтверджує, що економічне зростання саме по собі не гарантує автоматичного покращення розподілу доходів [10].

Таким чином, аналіз наукових досліджень показує, що оцінка економічного розвитку посту-

пово зміщується від аналізу суто кількісних показників до розуміння механізмів, через які зростання та технологічні зміни впливають на добробут і нерівність доходів.

Метою статті є емпіричний аналіз узгодженості динаміки економічного зростання, добробуту населення та нерівності доходів у країнах з різним рівнем доходу в умовах цифрової трансформації економіки.

Для досягнення поставленої мети передбачається вирішення таких завдань:

1) проаналізувати динаміку темпів зростання валового внутрішнього продукту, доходів населення та індексу Джині за період 2013–2023 рр.;

2) оцінити ступінь узгодженості траєкторій економічного зростання та добробуту населення у країнах з різним рівнем доходу;

3) дослідити динаміку нерівності доходів та її зв'язок з економічним зростанням у зазначених групах країн.

Методологія дослідження. Емпіричною базою дослідження є макроекономічні панельні дані, отримані з бази даних World Development Indicators Світового банку. Використання цього джерела обумовлено його широкою репрезентативністю, міжнародною порівняльністю показників та періодичним оновленням статистичної інформації для більшості країн світу.

Дослідження охоплює період 2013–2023 років, що дозволяє проаналізувати динаміку ключових показників економічного розвитку за довгий період. Обраний часовий проміжок є достатнім для виявлення стійких тенденцій, мінімізуючи при цьому вплив довгострокових структурних змін.

В цілому, вибірка охоплює 156 країн, які для цілей порівняльного аналізу були розподілені на чотири групи (по змінній *region_name*) згідно з класифікацією Світового банку за рівнем валового національного доходу (ВНД) на душу населення:

1. High Income (країни з високим рівнем доходу).

2. Upper Middle Income (країни з доходом вище середнього, включаючи Україну).

3. Lower Middle Income (країни з доходом нижче середнього).

4. Low Income (країни з низьким рівнем доходу).

Для комплексного оцінювання взаємозв'язку між економічним зростанням, добробутом та нерівністю було обрано три ключові індикатора:

• **Gdp_per_capita_constant_2015** – показник валового внутрішнього продукту на душу населення за постійними цінами 2015 року (в доларах) використовується для оцінки реального обсягу економіки, скоригованого з урахуванням впливу інфляції. На відміну від номінальних показників,

цей показник дозволяє аналізувати довгострокову динаміку економічного розвитку та порівнювати рівень виробництва між країнами в часі.

• **Gini_index** – загально визнаний показник нерівності доходів. Індекс Джині дозволяє оцінити ступінь концентрації доходів у суспільстві та визначити, чи супроводжується економічне зростання більш рівномірним розподілом економічних вигод. У контексті даного дослідження цей показник є важливим для оцінки інклюзивності економічного зростання без прямого посилання на показники бідності.

• **Gni_per_capita_ppp** – для оцінки матеріального становища населення використовується валовий національний дохід на душу населення за паритетом купівельної спроможності (ПКС). Цей показник краще відображає реальну купівельну спроможність і рівень життя населення, ніж ВВП, оскільки враховує міжнародні трансферти доходів і різницю в цінах між країнами. У дослідженні використовується як ключовий показник добробуту населення, що дозволяє порівняти економічне зростання з реальними доходами домогосподарств.

Таким чином, обрані показники дозволяють відстежувати, чи перетворюється економічне зростання на поліпшення добробуту населення та зменшення нерівності.

В дослідженні були використані методи описової статистики, усереднення та індексації даних, а також графічного аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. На початковому етапі аналізу було здійснено огляд описових статистик основних змінних дослідження за всі роки з метою перевірки їхньої коректності, репрезентативності та відсутності аномальних значень (рис. 1).

Отже, результати описової статистики свідчать про загальну адекватність та узгодженість даних. Значення мінімумів і максимумів для ключових показників перебувають у межах норми і не вказують на наявність очевидних статистичних аномалій або помилок у даних. Середні та медіанні значення показників відображають очікувану картину глобального економічного розвитку впродовж досліджуваного періоду. Зокрема, розподіл індексу Джині демонструє значну міжкрайову варіативність, що підтверджує доцільність його використання для аналізу нерівності доходів.

Також було виявлено відсутність значень у декількох показниках. Найбільша частка відсутніх значень спостерігається саме у випадку індексу Джині, оскільки для багатьох країн цей показник оновлюється нерегулярно і не має щорічних спостережень. З огляду на цю особливість, у дослідженні було застосовано розрахунок середніх значень показників у групах країн за рівнем доходів, оскільки встановлено, що за ключо-

а) Описова статистика:

	gini_index	gni_per_capita_ppp	gdp_per_capita_constant_2015
count	983.000000	1700.000000	1709.000000
mean	35.918922	21597.929412	13781.468982
std	6.905379	22016.499852	19504.492375
min	23.200000	690.000000	254.400000
25%	31.200000	5360.000000	1885.510000
50%	35.000000	13340.000000	5312.620000
75%	40.250000	30980.000000	16375.050000
max	63.000000	160380.000000	110873.190000

б) Кількість пропусків:

	gini_index	gni_per_capita_ppp	gdp_per_capita_constant_2015
country_code	0		
region_name	0		
country_name	0		
income_group	0		
Year	0		
gini_index	732		
gni_per_capita_ppp	15		
gdp_per_capita_constant_2015	6		

в) Коефіцієнти Варіації - CV (по групам країн):

gini_index				gni_per_capita_ppp			
income_group	Mean	Std	CV%	income_group	Mean	Std	CV%
High Income	33.6	5.9	17.7	High Income	46963.1	21158.6	45.0
Low Income	39.7	5.4	13.6	Low Income	2089.1	791.6	37.8
Lower Middle Income	35.2	4.9	13.8	Lower Middle Income	6500.4	3023.0	46.5
Upper Middle Income	36.0	8.7	24.0	Upper Middle Income	15540.9	5915.9	38.0

gdp_per_capita_constant_2015			
income_group	Mean	Std	CV%
High Income	38526.1	22321.9	57.7
Low Income	719.9	265.8	36.9
Lower Middle Income	2350.1	1035.0	44.0
Upper Middle Income	6402.7	2532.3	39.5

Рисунок 1 – Описова статистика змінних дослідження

Джерело: авторська розробка за даними WorldBank [11]

вим показником дослідження індексом Джині всі групи є статистично гомогенними, бо коефіцієнт варіації (CV) не перевищує межі у 24%, що значно нижче загальноприйнятого порогу неоднорідності в 30%. Помірно вища варіативність показників GDP per capita та GNI per capita (у межах 37–57%) пояснюється значною різницею в рівнях доходів між країнами, які входять до однієї групи за класифікацією Світового банку.

Проте стабільність показника Джині у межах цих груп дозволяє використовувати агреговані середні значення для ідентифікації системних макроекономічних трендів, оскільки попри різний рівень багатства, ці країни мають схожу, стабільну модель розподілу доходів, що і робить їх однорідною групою для аналізу нерівності.

Це відповідає цілям дослідження, яке не спрямовано на аналіз окремих національних траєкторій, а на виявлення загальних моделей взаємозалежності між економічним зростанням, добробутом населення та нерівністю доходів у різних типах економік (High Income, Upper Middle Income тощо). Тому такий підхід є методологічно виправданим у контексті порівняльного аналізу.

Перш ніж перейти до детального аналізу різних соціально-економічних показників, розглянемо загальну траєкторію розвитку на період 2013–2023 років. Оскільки ВВП і ВНД вимірюються в грошових одиницях (\$ США), а індекс Джині у відносних балах (від 0 до 100), їх пряме порівняння є складним.

Таким чином, для забезпечення статистичної порівняльності та наочності розривів у темпах розвитку було використано метод базової індексації. Усі кількісні значення показників за кожний рік були перетворені на індекси, де за базу (100 %) було взято початкове значення 2013 року. Розрахунок було проведено за формулою:

$$\text{Index}_t = \frac{V_t}{V_{2013}} \times 100 \quad (1)$$

де V_t – значення показника у поточному році, а V_{2013} – його значення у базисному 2013 році. Такий підхід дозволяє нівелювати різницю в одиницях виміру та зосередитися на темпах відносних змін.

Аналіз динаміки показників в загальній виборці країн. На рисунку 2 представлено індексовану динаміку обраних основних соціально-економічних показників у загальній виборці за період 2013–2023 рр.

Виходячи з рисунку 2, можна зробити висновок, що протягом досліджуваного періоду глобальний індекс реального ВВП на душу населення зріс на 16,64%, що свідчить про помірну, але загалом стійку динаміку економічного зростання у світовій економіці. Водночас траєкторія зростання не була лінійною та включала періоди суттєвих негативних шоків, зокрема рецесію 2020 року, пов'язану з пандемією COVID-19, а також уповільнення економічної активності у 2022 році [13]. Це вказує на збереження чутливості глобального

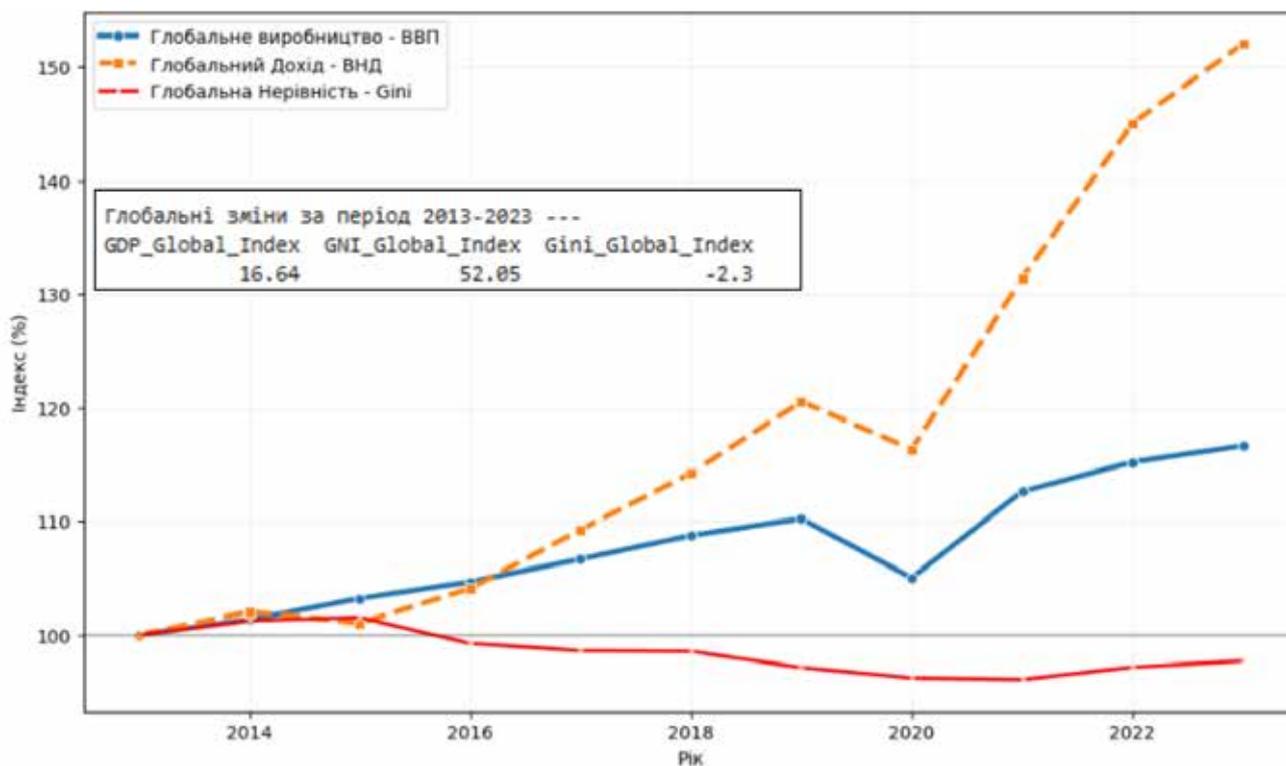

Рисунок 2 – Глобальна динаміка ВВП, ВНД та індексу Джині, 2013–2023 рр. (2013 р. – базовий)

Джерело: авторська розробка за даними WorldBank [11]

виробництва до зовнішніх шоків навіть в епоху активного впровадження цифрових технологій.

При цьому глобальний індекс ВНД на душу населення за паритетом купівельної спроможності збільшився на 52,05% за такий же період. Випереджальне зростання доходів населення порівняно з динамікою реального виробництва свідчить про зміну структури формування доходів, у якій зростає роль джерел, менш пов'язаних із реальним сектором економіки (наприклад, дивіденди, інвестиційні доходи тощо). За таких умов економічне зростання створює передумови для посилення нерівності доходів, оскільки доступ до альтернативних джерел доходу є нерівномірним між різними соціально-економічними групами населення.

Паралельно із зростанням доходів населення, глобальний індекс Джині знизився на 2,3%. Хоча амплітуда змін є незначною, зафіксоване мінімальне зниження вказує на слабку тенденцію до зменшення глобальної нерівності доходів. Це означає, що збільшення доходів не супроводжується істотними змінами у структурі їх розподілу між різними групами населення.

Аналіз динаміки показників у країнах з різним рівнем доходу. Водночас агрегований характер глобальних показників не дозволяє врахувати істотні відмінності між економічними траєкторі-

ями країн з різним рівнем доходу та може приховувати протилежні динамічні процеси в окремих групах економік.

Перехід від глобального аналізу до групового дозволяє виявити специфічні моделі розвитку, які приховані за середньосвітовими показниками. Тому подальший аналіз зосереджується на детальному розгляді динаміки ключових показників у розрізі груп країн за рівнем доходу відповідно до класифікації Світового банку. Аналіз індексованих даних за десятирічний період для чотирьох груп країн зображений на рисунках нижче.

Результати розподілу показників розберемо більш детально по кожній групі доходів. Почнемо з **High Income Countries (45 країн)** (рис. 3).

Отже, країни з високим рівнем доходу демонструють відносно стабільну траєкторію економічного розвитку. У період з 2013 по 2023 рік реальний ВВП на душу населення в цій групі зріс в середньому на 15,6%, що свідчить про помірне, але стабільне зростання економічної активності. Водночас доходи населення зросли значно швидше, на 49%, що вказує про значне підвищення реального добробуту населення.

Такий розрив між темпами зростання виробництва та доходів є характерною рисою зрілих економік, в яких значна частина доходів генерується не тільки в традиційному виробничому секторі,

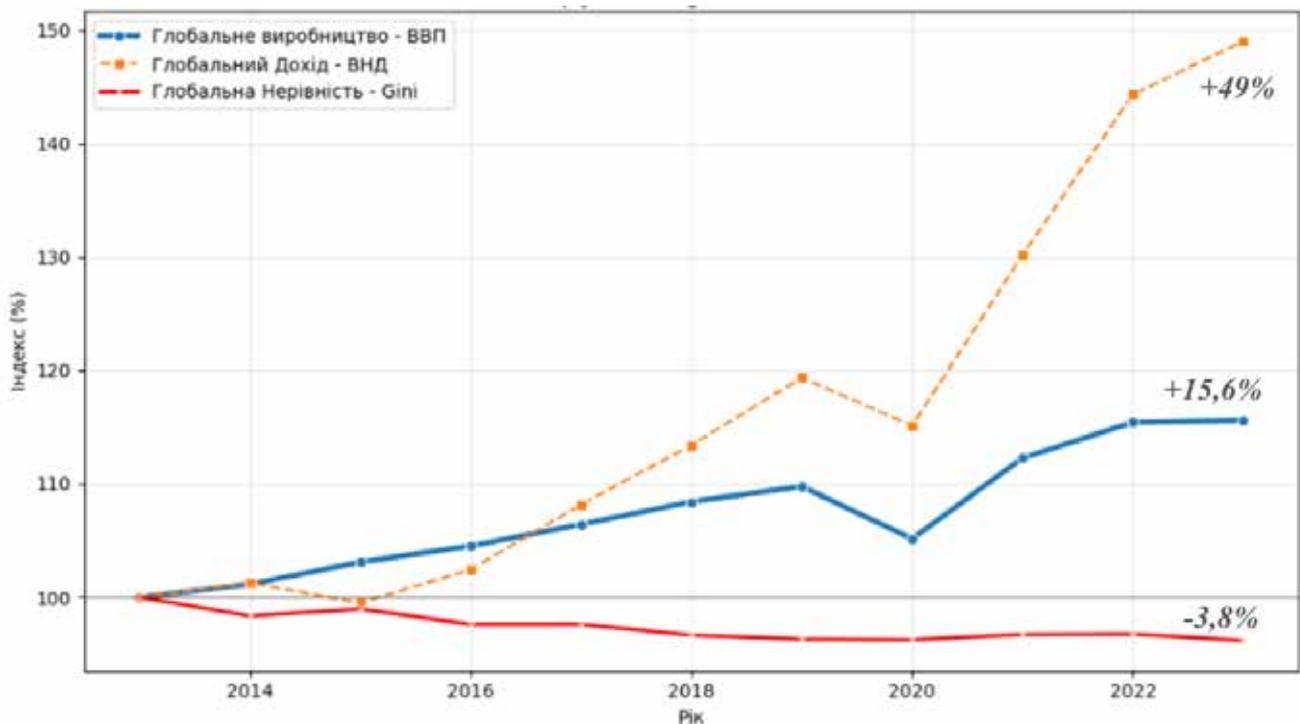

Рисунок 3 – Динаміка ВВП, ВНД, індексу Джині в High Income країнах, 2013–2023 рр. (2013 р. – базовий)

Джерело: авторська розробка за даними WorldBank [11]

а й у секторі послуг, фінансів та високотехнологічних галузей.

За даними OECD, у більшості розвинених економік частка сектору послуг у валовій доданій вартості становить від 70% до 80%, причому основний внесок у формування реальних доходів забезпечують наукомісткі та цифровізовані галузі [14]. Але водночас, на відміну від менш розвинених економік, ця різниця не супроводжується різким погіршенням показників соціальної рівності.

Також однією з ключових характеристик є постійне зниження індексу Джині, навіть у періоди глобальних економічних потрясінь, зокрема під час пандемії COVID-19 у 2020 році, що в результаті зменшило нерівність на 3,8% відносно базового 2013 року. Ця динаміка свідчить про існування стабільних механізмів, здатних пом'якшити негативний вплив криз для усього населення.

Країни **Upper Middle Income** (44 країни) демонструють найбільш інтенсивну динаміку зростання доходів населення серед усіх досліджуваних груп (рис. 4).

У період 2013–2023 років реальний ВВП на душу населення в цій групі зріс в середньому на 19,31%. Водночас реальні доходи населення зросли на 63%, що свідчить про надзвичайно швидке зростання середнього рівня добробуту.

Таким чином, саме в країнах з доходами вище середнього спостерігається найбільша різниця

між динамікою реального виробництва та динамікою доходів населення. Доходи зросли більш ніж удвічі швидше, ніж реальний ВВП, що свідчить про глибоку структурну трансформацію механізмів формування доходів у цих економіках.

На відміну від значних змін у виробництві та доходах, динаміка нерівності в групі країн з вищим середнім рівнем доходу виявилася відносно стабільною. За аналізований період індекс Джині знизився лише на 1,2%, що є одним з найнижчих показників скорочення нерівності серед усіх груп країн.

За даними International Labour Organization (ILO), рівень неформальної зайнятості у країнах цієї групи в середньому становить 32–35% від загальної чисельності робочої сили, а в окремих регіонах, як-от Латинська Америка чи Південно-Східна Азія, цей показник може перевищувати 50% [15].

Така структура ринку праці, де значна частина населення зосереджена у низькопродуктивних сегментах торгівлі, дрібних послуг та сільського господарства, суттєво обмежує можливості держави щодо перерозподілу доходів. Тому значне зростання доходів населення не перетворилося на помітне поліпшення розподілу доходів.

Для країн **Lower Middle Income** (40 країн) спостерігається більш масовий характер зростання доходів, що супроводжується поступовим зменшенням нерівності (рис. 5).

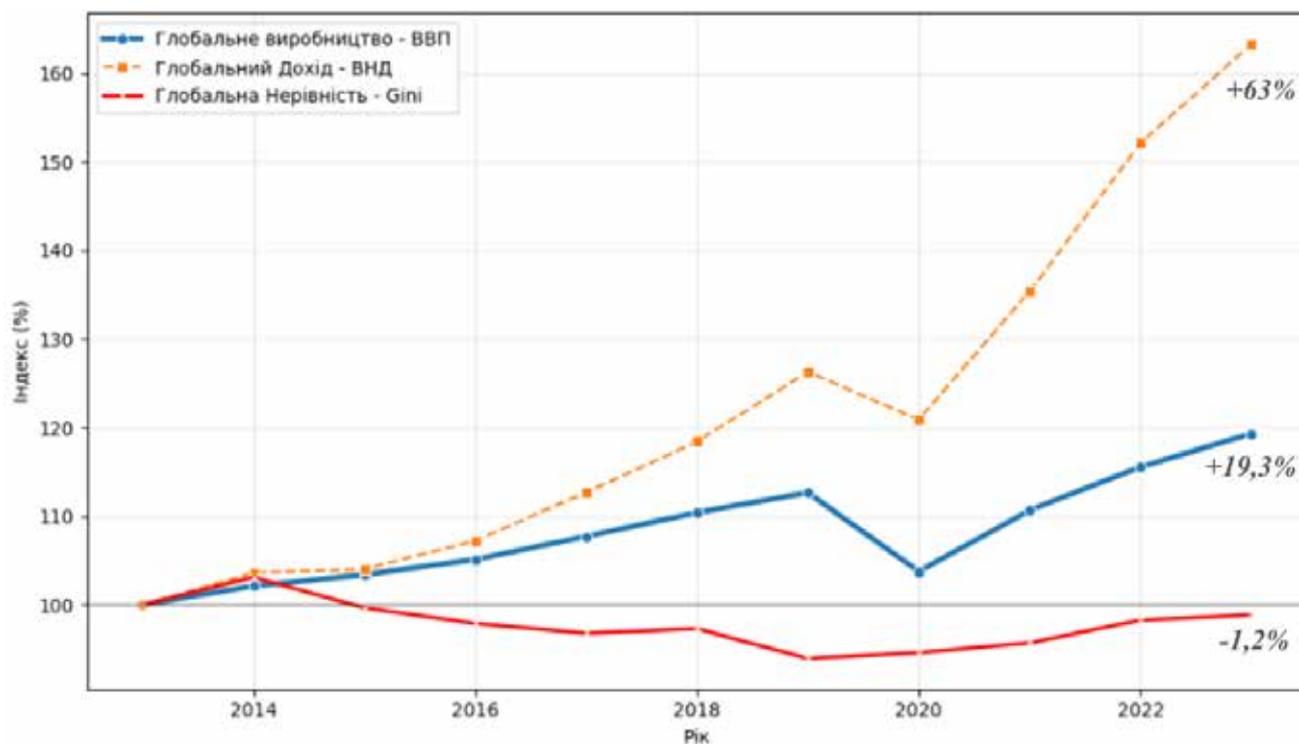

Рисунок 4 – Динаміка ВВП, ВНД, індексу Джині в Upper Middle Income країнах, 2013–2023 рр. (2013 р. – базовий)

Джерело: авторська розробка за даними WorldBank [11]

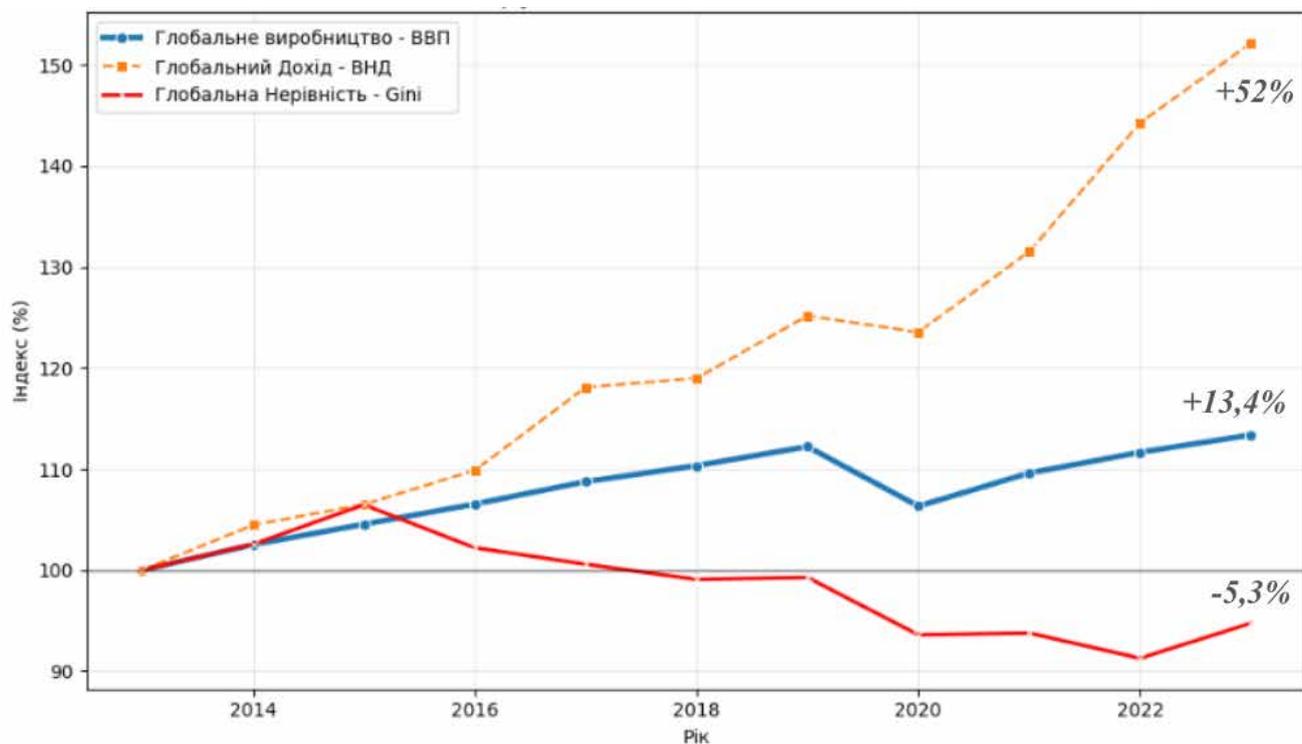

Рисунок 5 – Динаміка ВВП, ВНД, індексу Джині в Lower Middle Income країнах, 2013–2023 рр. (2013 р. – базовий)

Джерело: авторська розробка за даними WorldBank [11]

У період 2013–2023 років реальний ВВП на душу населення в цій групі зріс в середньому на 13,4%, тоді як доходи населення зросли на 52%. Таким чином, зростання доходів значно перевищило зростання реального виробництва, що свідчить про значне підвищення середнього рівня добробуту.

Незважаючи на відносно помірні темпи зростання ВВП, динаміка доходів у країнах з нижчими середніми доходами свідчить про те, що на цьому етапі розвитку економічне зростання має більш масовий характер і охоплює ширші верстви населення, ніж у групі країн з доходами вище середнього.

Ключовою особливістю групи з нижчим середнім доходом є найбільше відносне зменшення нерівності доходів серед усіх досліджуваних груп. За досліджуваний період індекс Джині знизився на 5,3%, що свідчить про значне вирівнювання розподілу доходів порівняно з базовим 2013 роком та поліпшенням становища найбільш вразливих груп населення.

Важливим чинником зростання споживання серед нижніх доходних груп стало зменшення частки обов'язкових витрат, насамперед на продукти харчування. За даними звіту FAO «The State of Food Security and Nutrition in the World», у кра-

їнах цієї групи частка витрат на їжу в середньому знизилася з 55% на початку 2010-х до 40% станом на 2020 рік [16].

Показовим є приклад Індії, де значна частина зростання доходів у 2010-х роках була пов'язана зі збільшенням зайнятості у сфері послуг, дрібній торгівлі та будівництві, що створювало робочі місця саме для низько- та середньокваліфікованих працівників. За оцінками World Bank, у цей період споживання нижніх 40% населення в Індії зростало швидше, ніж у середньому по країні, що безпосередньо сприяло зменшенню нерівності [10].

Таким чином, країни з доходом нижче середнього демонструють виражений ефект інклюзивного економічного зростання. Зростання доходів населення у цій групі супроводжується істотним скороченням нерівності, що свідчить про масовий характер соціально-економічних змін.

При цьому у **Lower Income** країнах (27 країн) спостерігається найменша узгодженість між виробництвом, доходами та нерівністю (рис. 6).

За досліджуваний період ВВП на душу населення зріс лише на 3,3%, що свідчить про фактичну стагнацію реального виробництва. Такі темпи зростання не забезпечують розширення економічної бази та створення нових стабільних робочих місць.

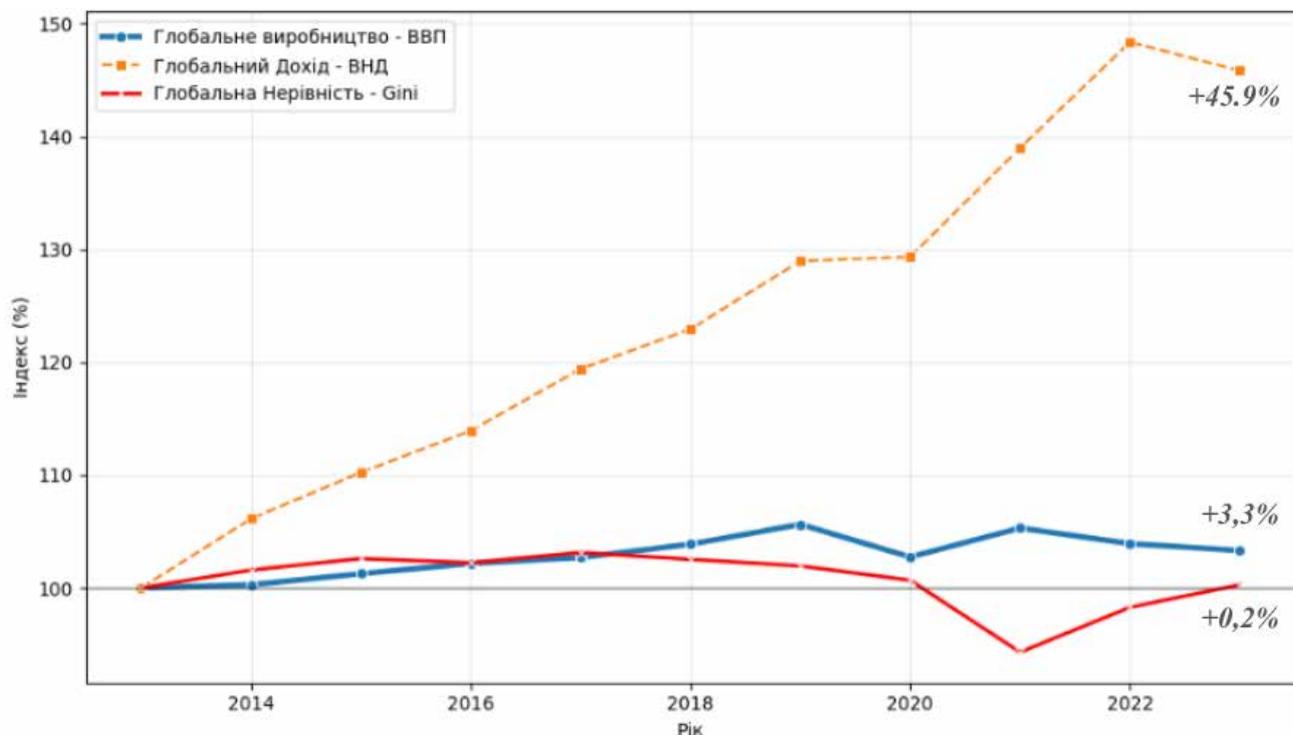

Рисунок 6 – Динаміка ВВП, ВНД, індексу Джині в Lower Income країнах, 2013–2023 рр. (2013 р. – базовий)

Джерело: авторська розробка за даними WorldBank [11]

Водночас доходи населення зросли на 45,9%. Це свідчить про те, що зростання доходів відбулося не завдяки внутрішньому економічному розвитку, а під впливом інших чинників, які не створюють довгострокових можливостей для зростання виробництва.

Серед них може бути висока вага міжнародної допомоги та грошових переказів у структурі доходів населення. Як і трансферти від мігрантів, так і надходження не формують валову додану вартість усередині країни і тому не відображаються у ВВП, проте безпосередньо збільшують доходи домогосподарств і враховуються у показниках національного доходу.

Згідно з даними OECD, у середньому для країн цієї групи частка міжнародної допомоги становить близько 10–12% від їхнього валового національного доходу, тоді як у країнах із високим доходом цей показник не перевищує 1%. У країнах, що перебувають у стані гуманітарної кризи (наприклад, Південний Судан, ЦАР чи Ємен), зовнішня допомога може сягати 25–40%, що дозволяє тимчасово підтримувати рівень споживання населення за повної відсутності промислового росту [17].

Крім того, у країнах з низьким рівнем доходу є надзвичайно низька продуктивність праці в аграрному секторі, в якому зайнята більшість населення. За оцінками World Bank, один працівник у сільському господарстві створює у приблизно в 40 разів меншу економічну вартість, ніж працівник аграрного сектору в країнах з високим рівнем доходу [18]. Це зумовлено використанням ручної праці, обмеженим доступом до техніки, добрив, зрошення, сучасного насіння та фінансування, а також високою залежністю від погодних умов.

Водночас зростання ВВП часто забезпечується капіталомісткими секторами, такими як видобуток корисних копалин, нафта або експорт сировини (наприклад, в Нігерії, Анголі). Ці сектори генерують значну валову додану вартість і можуть мати значний вплив на макроекономічні показники, але вони не є трудомісткими.

Наприклад, один сучасний гірничий проект може забезпечити значне зростання ВВП, але створити лише кілька тисяч робочих місць у країні з мільйонами працездатного населення. Як наслідок, доходи концентруються в обмежених групах – власниках капіталу, державних бюджетах або транснаціональних компаніях, і дуже мало доходять до більшості домогосподарств [19].

За аналізований період індекс Джині зріс на 0,2%, що означає посилення нерівності. Поєднання слабкого зростання виробництва, збільшення доходів та посилення нерівності вказує на нестабільність економічного розвитку в країнах з низьким рівнем доходів. Зростання доходів у цій групі не

супроводжується розширенням економічних можливостей для більшості населення, а зосереджується в обмежених сегментах економіки.

Аналіз динаміки економічного зростання, доходів населення та нерівності доходів у країнах з різним рівнем доходів показав, що однакові темпи зростання макроекономічних показників можуть супроводжуватися принципово різними соціальними результатами. У той час як в одних країнах зростання доходів супроводжується зменшенням нерівності, в інших групах це відбувається без істотних змін у структурі розподілу або навіть супроводжується її погіршенням.

Висновки. Проведений аналіз показав, що динаміка економічного зростання, доходів населення та нерівності упродовж 2013–2023 рр. суттєво відрізняється залежно від рівня доходу країни. Зростання ВВП не гарантує автоматичного підвищення добробуту населення, так само як і зростання доходів не завжди супроводжується зменшенням нерівності.

В результаті дослідження було запропоновано авторську типізацію моделей розвитку, що відображає різні поєднання динаміки виробництва, доходів населення та нерівності в умовах цифрової трансформації.

Для High Income країн сформувалася модель, коли зростання доходів населення супроводжується поступовим скороченням нерівності. Її можна назвати моделлю *«Інклюзивного економічного зростання»*. Висока продуктивність праці, розвинений сектор послуг і фінансів, а також ефективні механізми перерозподілу дозволяють трансформувати економічне зростання у підвищення добробуту широких верств населення.

У країнах Upper Middle Income має місце модель *«Випереджального зростання без перерозподілу»*, де характерне швидке зростання доходів населення за відсутності помітних змін у структурі нерівності. Це свідчить про появу нових джерел доходів, пов'язаних із глобалізацією, фінансами та цифровими секторами, доступ до яких залишається нерівномірним.

Групу країн Lower Middle Income можна охарактеризувати як модель *«Масового наздоганяння»*, оскільки помірне економічне зростання супроводжується відчутним скороченням нерівності. Це пов'язано з тим, що зростання доходів на цьому етапі розвитку охоплює широкі верстви населення, зокрема за рахунок зростання зайнятості у трудомістких секторах, зниження частки витрат на базові потреби та розширення доступу до базових послуг.

В останній групі країн – Low Income характерна модель *«Залежного зростання доходів»*. Воно відбувається за відсутності відповідного розширення внутрішнього виробництва та зростаючої залежності від зовнішніх фінансових пото-

ків. Висока частка зайнятості у низькопродуктивному аграрному секторі та обмежене створення робочих місць у сучасних секторах призводять до того, що зростання ВНД не трансформується у стійке економічне зростання.

У підсумку, дослідження демонструє, що ключовим викликом сучасного розвитку є не лише забезпечення економічного зростання, а й здатність трансформувати його у підвищення добробуту широких верств населення.

Список використаних джерел:

1. Kuznets S. Economic Growth and Income Inequality // *The American Economic Review*. 1955. Vol. 45, No. 1. P. 1–28.
2. Stiglitz J. E. *The Price of Inequality*. New York : W. W. Norton & Company, 2012. 449 p.
3. Piketty T. *Capital in the Twenty-First Century*. Cambridge : Belknap Press, 2014. 696 p.
4. Arndt H. W. The “Trickle-Down” Myth. *Economic Development and Cultural Change*. 1983. Vol. 32, no. 1. P. 1–10. DOI: <https://doi.org/10.1086/451369>
5. Лібанова Е. М. *Бідність та соціальна нерівність в Україні* : монографія. Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2019. 210 с.
6. Січкаренко Г. Г. Цифрова нерівність як передумова соціально-економічної диференціації суспільства. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2021. № 5 (40). С. 448–456.
7. Данилишин Б. М. Особливості структурно-технологічних трансформацій в економіці України: виклики та пріоритети. *Економіка України*. 2020. № 6. С. 3–21.
8. Merkulova T., Kononova K., Deyneka M. Income inequality influence on economic growth and sustainable development. *Rivista di Studi sulla Sostenibilità*. 2018. No. 2. P. 27–43. DOI: <http://dx.doi.org/10.3280/RISS2018-0020030>.
9. World Inequality Report 2022 / L. Chancel, T. Piketty, E. Saez, G. Zucman. Paris : World Inequality Lab, 2022. 236 p.
10. World Bank. *Poverty and Shared Prosperity 2022: Correcting Course*. Washington, DC : World Bank, 2022. 248 p. DOI: <https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1893-6>.
11. World Bank Open Data. Washington, DC : World Bank, 2024. URL: <https://data.worldbank.org/> (дата звернення: 11.01.2026).
12. World Bank Indicators. Washington, DC : World Bank, 2024. URL: <https://data.worldbank.org/indicator> (дата звернення: 14.01.2026).
13. World Economic Outlook: Countering the Cost-of-Living Crisis. Washington, DC : International Monetary Fund, October 2022. 201 p. URL: <https://www.imf.org/en/publications/weo/issues/2022/10/11/world-economic-outlook-october-2022> (дата звернення: 22.01.2026).
14. OECD. *Revenue Statistics 2023: Tax Revenue Buoyancy in OECD Countries*. Paris : Organisation for Economic Co-operation and Development, 2023. URL: https://www.oecd.org/en/publications/2023/12/revenue-statistics-2023_bee814f4.html (дата звернення: 17.01.2026).
15. International Labour Organization. *Women and Men in the Informal Economy: A Statistical Picture*. 2nd ed. Geneva : International Labour Office, 2018. 168 p. URL: <https://www.ilo.org/publications/women-and-men-informal-economy-statistical-picture> (дата звернення: 15.01.2026).
16. FAO, IFAD, UNICEF, WFP, WHO. *The State of Food Security and Nutrition in the World 2023: Urbanization, agrifood systems transformation and healthy diets across the rural–urban continuum*. Rome : FAO, 2023. 316 p. URL: <https://www.fao.org/publications/sofi/2023/en> (дата звернення: 04.01.2026).
17. OECD. *Final OECD statistics on official development assistance (ODA) and other resource flows to developing countries in 2024*. Paris : OECD, 2025. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/official-development-assistance-oda.html> (дата звернення: 20.01.2026).
18. McCullough, E. B. Labor productivity and employment gaps in Sub-Saharan Africa / E. B. McCullough. Amsterdam : Elsevier, 2017. *Food Policy*, vol. 67, pp. 133–152. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2016.09.013>
19. Fleming D. A., Measham T. G. Local job multipliers of mining. *Resources Policy*. 2015. Vol. 43. P. 1–9. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2014.10.005>

References:

1. Kuznets S. Economic Growth and Income Inequality // *The American Economic Review*. 1955. Vol. 45, No. 1. P. 1–28.
2. Stiglitz, J. E. (2012). *The Price of Inequality*. New York, NY: W. W. Norton & Company.
3. Piketty, T. (2014). *Capital in the Twenty-First Century*. Cambridge, MA: Belknap Press.
4. Arndt, H. W. (1983). The “Trickle-Down” Myth. *Economic Development and Cultural Change*, 32(1), 1–10. <https://doi.org/10.1086/451369>.
5. Libanova, E. M. (2019). *Bidnist ta sotsialna nerivnist v Ukraini* [Poverty and social inequality in Ukraine]. Kyiv: Ptoukha Institute for Demography and Social Studies. (in Ukrainian).
6. Sichkarenko, H. H. (2021). Tsyfrova nerivnist yak peredumova sotsialno-ekonomichnoi dyferentsiatsii suspilstva [Digital inequality as a prerequisite of socio-economic differentiation of society]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii i praktyky – Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, vol. 5(40), pp. 448–456.

7. Danylyshyn, B. M. (2020). Osoblyvosti strukturno-tehnologichnykh transformatsii ekonomitsi Ukrainy: vyklyky priorityty [Features of structural and technological transformations in the economy of Ukraine: challenges and priorities]. *Ekonomika Ukrainy*, no. (6), pp. 3–21. (in Ukrainian)
8. Merkulova, T., Kononova, K., & Deyneka, M. (2018). Income inequality influence on economic growth and sustainable development. *Rivista di Studi sulla Sostenibilità*, no. (2), pp. 27–43. DOI: <https://doi.org/10.3280/RISS2018-0020030>
9. Chancel, L., Piketty, T., Saez, E., & Zucman, G. (2022). *World Inequality Report 2022*. Paris: World Inequality Lab.
10. World Bank. (2022). *Poverty and Shared Prosperity 2022: Correcting Course*. Washington, DC: World Bank. DOI: <https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1893-6>
11. World Bank. (2024). *World Bank Open Data*. Available at: <https://data.worldbank.org/> (accessed January 11, 2026).
12. World Bank. (2024). *World Bank Indicators*. Available at: <https://data.worldbank.org/indicator> (accessed January 14, 2026).
13. International Monetary Fund. (2022). *World Economic Outlook: Countering the Cost-of-Living Crisis*. Washington, DC: IMF. Available at: <https://www.imf.org/en/publications/weo/issues/2022/10/11/world-economic-outlook-october-2022> (accessed January 22, 2026).
14. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2023). *Revenue Statistics 2023: Tax Revenue Buoyancy in OECD Countries*. Paris: OECD. Available at: https://www.oecd.org/en/publications/2023/12/revenue-statistics-2023_6ee814f4.html (accessed January 17, 2026).
15. International Labour Organization. (2018). *Women and Men in the Informal Economy: A Statistical Picture* (2nd ed.). Geneva: ILO. Available at: <https://www.ilo.org/publications/women-and-men-informal-economy-statistical-picture> (accessed January 15, 2026).
16. FAO, IFAD, UNICEF, WFP, & WHO. (2023). *The State of Food Security and Nutrition in the World 2023: Urbanization, agrifood systems transformation and healthy diets across the rural–urban continuum*. Rome: FAO. Available at: <https://www.fao.org/publications/sofi/2023/en>
17. OECD. (2025). *Final OECD statistics on official development assistance (ODA) and other resource flows to developing countries in 2024*. Paris: OECD. Available at: <https://www.oecd.org/en/topics/official-development-assistance-oda.html>
18. McCullough, E. B. (2017). Labor productivity and employment gaps in Sub-Saharan Africa. *Food Policy*, no. 67, pp. 133–152. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2016.09.013>
19. Fleming, D. A., & Measham, T. G. (2015). Local job multipliers of mining. *Resources Policy*, no. 43, pp. 1–9. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2014.10.005>

Дата надходження статті: 12.02.2026

Дата прийняття статті: 26.02.2026

Дата публікації статті: 13.03.2026